

Asia: VN/31220/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi - Muut rikosprosessin sujuvoittamistoimet (vaihe 2)

Esitutkintaa ja syyteharkintaa koskevat muutosehdotukset

1. Asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittäminen

Turun hovioikeus ottaa kantaa ainoastaan rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskeviin muutosehdotuksiin.

2. Rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuus

Turun hovioikeus ottaa kantaa ainoastaan rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskeviin muutosehdotuksiin.

3. Esitutinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

Turun hovioikeus ottaa kantaa ainoastaan rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskeviin muutosehdotuksiin.

4. Esitutkintatoimenpiteiden asettaminen tärkeysjärjestykseen

Turun hovioikeus ottaa kantaa ainoastaan rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskeviin muutosehdotuksiin.

5. Esitutinnan keskeyttäminen

Turun hovioikeus ottaa kantaa ainoastaan rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskeviin muutosehdotuksiin.

6. Edunvalvojan määrääminen lapselle

Turun hovioikeus ottaa kantaa ainoastaan rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskeviin muutosehdotuksiin.

7. Kuulustelujen äänitallentaminen

Turun hovioikeus ottaa kantaa ainoastaan rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskeviin muutosehdotuksiin.

8. Velvollisuus antaa loppulausunto

Turun hovioikeus ottaa kantaa ainoastaan rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskeviin muutosehdotuksiin.

9. Tietojen luovuttaminen rikosrekisteristä

Turun hovioikeus ottaa kantaa ainoastaan rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskeviin muutosehdotuksiin.

Rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskevat muutosehdotukset

1. Saatavillaolohaaste ja asiamiestiedoksianto

Turun hovioikeus kannattaa asiamiestiedoksiannon käyttöalan laajentamista sekä saatavillaolohaasteen mahdollistavan 4 momentin säätämistä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 8 §:ään ehdotetun mukaisina.

Lakiehdotuksen mukaan kyseistä tiedoksiantotapaa voitaisiin käyttää myös haasteeseen liitettävien asiakirjojen tiedoksiantamiseen, mitä Turun hovioikeus niin ikään pitää kannatettavana.

Haasteen yhteydessä tyypillisesti tiedoksiannettaviin asiakirjoihin kuuluu istunokutsu. Ehdotuksen sivulla 59 on mainittu, että jos vastaajalla ei ole osoitetta, eikä hän nouda asiakirjoja, nämä seikat voitaisiin ottaa huomioon arvioitaessa edellytyksiä määrätä vastaaja noudettavaksi istuntoon ennakolta, mikäli hänen läsnäolonsa on tarpeen. Näiden seikkojen perusteella uudistuksen tarkoituksena on, että ehdotettavaa tiedoksiantotapaa voitaisiin käyttää myös silloin, kun vastaaja haastetaan vastaamaan syytteeseen istunnossa henkilökohtaisesti. Tämä tarkoitus ei näyttäisi toteutuvan, sillä henkilökohtaisen velvoitteen sisältävän asiakirjan tiedoksiantamista koskevaa oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 16 §:n 4 momenttia ei ehdoteta muutettavaksi. Sen mukaan asiakirja, jossa joku on määrätty henkilökohtaisesti saapumaan tuomioistuimeen tai muuten suorittamaan jotakin henkilökohtaisesti, on kuitenkin annettava tiedoksi hänelle itselleen. Tiedoksianto on toimitettava siten kuin 3, 3 b ja 4 §:ssä säädetään.

Turun hovioikeus pitää kannatettavana saatavillaolohaasteen ottamista lakiin sellaisena, että sitä voidaan käyttää myös kutsuttaessa vastaajaa saapumaan paikalle istuntoon henkilökohtaisesti sakon uhalla. Muussa tapauksessa kutsu pitäisi vastaajan henkilökohtaista läsnäoloa vaativissa jutuissa antaa tiedoksi erikseen, mikä lisäisi työn määrää ja vesittäisi uudistuksen tarkoituksen. Toisaalta uudistuksen hyödyt jäävät vaillinaisiksi, jos se rajataan yksinomaan sellaisiin haasteisiin, joihin vastaaminen ei edellytä vastaajan henkilökohtaista läsnäoloa. Tämä johtuu siitä, että oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 8 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan vastaaja on pääsääntöisesti määrättävä saapumaan istuntoon henkilökohtaisesti.

2. Velvollisuus antaa ennakkovastaus

Turun hovioikeus pitää muutosehdotusta kannatettavana.

3. Määräaika todisteiden esittämiselle

Turun hovioikeus tarkastelee ehdotusta erityisesti hovioikeusprosessin näkökulmasta seuraavasti.

Rikosasioissa toimitetaan esitutkinta, jonka yhtenä tarkoituksena on todistusaineiston selvittäminen tuomioistuinkäsittelyä varten. Tämän vuoksi todistepreklusion tarve rikosasioissa on jo lähtökohtaisesti vähäisempi kuin siviiliasioissa, joissa todistelun hankkiminen on asianosaisten aloitteellisuuden varassa.

Uuden todistelun nimeäminen hovioikeudessa ei ole rikosasioissa harvinaista, mutta tavanomaisesti kysymys on todistelun kohteena jo käräjäoikeudessa ollutta teemaa koskevasta lisätodisteesta, jolla ei ole itsenäistä vaikutusta jutun lopputulokseen. Tällaisen uuden todistelun vastaanottaminen vasta hovioikeudessa ei ole ongelmallista. Harvinaista on, että rikosasian uusi todistelu hovioikeudessa on laadultaan tai määrältään sellaista, että uhkana on oikeusastejärjestyksen tarkoituksen vastainen oikeudenkäynnin painopisteen siirtyminen hovioikeuteen. Preklusion edellytyksiä koskevassa punninnassa tulisi ottaa huomioon tarve välttää sitä, että kielto vedota asian ratkaisemisen kannalta merkityksellisiin seikkoihin ja todisteisiin johtaisi oikeudenmenetyksiin (esim. KKO 2015:51, kohta 22). Rikosasioissa aineellisen totuuden selvittäminen on erityisen tärkeää, mille seikalle tulisi antaa ratkaiseva merkitys preklusion poikkeusperusteen täyttymistä harkittaessa. Tämän vuoksi mahdollisuudet rajoittaa uuden merkityksellisen todistelun esittämistä hovioikeudessa nyt ehdotetulla preklusiolla olisivat tosiasiaassa varsin rajalliset. Todisteiden määrän hallitsemattomaan lisääntymiseen voidaan puolestaan jo nykyisin myös rikosasioissa puuttua tehokkaasti tarpeettoman todistelun kieltävillä säännöksillä.

Edellä lausutun perusteella ehdotetun todistepreklusion tarve ja hyödyt olisivat selvästi vähäisemmät kuin siviiliasioissa. Toisaalta todistepreklusio merkitsisi hovioikeudelle velvollisuutta kuulla muita asianosaisia uutta todistelua koskevasta vaatimuksesta ja tehdä päätös siitä, sallitaanko uuden todistelun esittäminen. Näistä velvollisuuksista aiheutuisi hovioikeuksille merkittävää työnlisäystä, ja ne ovat omiaan pidentämään oikeudenkäynnin kestoja, mitkä seuraukset eivät ole tarkoituksenmukaisia. Mainituista syistä Turun hovioikeus katsoo, että sääntelyn sujuvoittamispotentiaali voi jäädä hovioikeusmenettelyssä vähäiseksi.

Lakiehdotuksen mukaan preklusion kohteena olisi ainoastaan todisteet eli se ei rajoittaisi uusiin seikkoihin vetoamista. Lakiehdotuksen perustelujen mukaan (s. 60) vastaajan mahdollisuutta vedota uusiin seikkoihin ei ole tarvetta rajoittaa, koska vastaajalla ei ole vetoamistaakkaa ja koska tällainen rajoite olisi ongelmallinen puolustautumisoikeuksien kannalta. Turun hovioikeuden näkemyksen mukaan todistepreklusio voisi kuitenkin käytännössä johtaa siihen, että myöskään uusiin seikkoihin ei olisi mahdollista vedota tehokkaasti, koska uutta seikkaa ei lähtökohtaisesti sallittaisi tuettavan uudella todisteella. Tämä on perusteltua ottaa huomioon, mikäli lakiehdotuksen valmistelua jatketaan.

4. Laki tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa eräistä ratkaisuistaan

Turun hovioikeus pitää muutosehdotusta kannatettavana.

Muut huomiot

1. Onko teillä lisättävää tai huomioita vaikutustenarviointiin tai vaihtoehtoihin toteuttamistapoihin?

Ei.

2. Onko teillä huomioita ehdotusten toimeenpanosta tai lakien voimaantulosta?

Ei.

3. Onko teillä huomioita säätämisyjärjestyksestä?

Ei.

4. Onko teillä muita huomioita luonnoksesta hallituksen esitykseksi?

Lakiehdotuksen (s. 87) mukaan saatavillaolohaastetta koskeva säännös lisätään uudeksi 4 momentiksi. Tämä lainkohta tulisi merkitä myös säännöskohtaisten perustelujen sivulle 58 siellä mainitun 5 momentin sijaan.

Falbén Annika

Turun hovioikeus - Lausunnon ovat valmistelleet hovioikeudenneuvos Harri Tuhkanen ja ma. hovioikeuden esittelijä Annika Falbén